

Nr 371.

Av herr **Lundqvist m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 125, angående anslag till anordnande av tjänstebostäder vid Gotlands kustartillerikårs förläggning i Fårösund.

I proposition nr 125 föreslår Kungl. Maj:ts riksdagen att till anordnande av tjänstebostäder vid Gotlands kustartillerikårs förläggning i Fårösund å riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 290,000 kronor. Därmed beräknas tjänstebostäder för en del av den blivande befälspersonalen vid kustartillerikåren, nämligen för kårchefen, en major, tre kaptener, en marinläkare och två förrådsförvaltare, ävensom bostadsutrymme för tre ogifta officerare i kårens kanslihus kunna uppföras.

Bostadsbehovet för den återstående delen av vid Gotlands kustartillerikår placerad befälspersonal — denna återstående del uppgår enligt beräknad stat till 15 officerare, 26 underofficerare och 18 gifta underbefäl — beräknas enligt propositionen att kunna tillgodoses genom anlitaandet av bostadstillgången på den allmänna hyresmarknaden i orten.

Vad förflyttningen av denna befälspersonal till Gotland beträffar, är den enligt myndigheternas beräkningar avsedd att äga rum i två etapper varav den första skulle ske den 1 oktober 1938, den andra under tiden den 1 oktober 1938—1 oktober 1941. Till första etappen skulle *förutom* den i Kungl. Maj:ts proposition upptagna personal, för vilken tjänstebostäder äro avsedda att uppföras, höra 9 officerare, 17 underofficerare och 15 gifta underbefäl, under det att till andra etappen skulle höra 6 officerare, 9 underofficerare och 3 gifta underbefäl.

Mest trängande är givetvis bostadsbehovet för den i första etappen ingående befälspersonalen, vilken alltså är avsedd att förflyttas till Fårösund redan den 1 oktober innevarande år.

Principiellt torde ingen invändning vara att göra mot den av föredragande departementschefen hävdade uppfattningen i Kungl. Maj:ts proposition, att anordnande av statliga tjänstebostäder vid militära etablissement bör äga rum i minsta möjliga omfattning och allenast i de fall, då ett tillgodoseende å den privata bostadsmarknaden av föreliggande behov icke är att räkna med. *Just detta sistnämnda förhållande synes emellertid råda i fråga om förläggningsorten Fårösund.* Av såväl propositionen som av de under ärendets förberedande gjorda och i de militära myndigheternas utlä-

tanden omnämnda undersökningarna rörande tillgången på bostäder i den allmänna hyresmarknaden i Fårösund synes nämligen klart framgå, att denna senare i ingen mån kan täcka det behov av tjänstebostäder, som här faktiskt förefinnes.

Att något anslag till tjänstebostäder för det till Gotlands kustartillerikår hörande befälet icke beräknats av försvarskommissionen eller av riksdagen vid 1936 års försvarsbeslut torde få ses ur synpunkten av att frågan om kårens förläggningssort då icke gjordes till föremål för något avgörande. Hade förläggningssorten bestämts till annan ort på Gotland, med erforderlig tillgång på bostäder i den allmänna hyresmarknaden, så hade frågan icke heller behövt föranleda framställning om särskilda åtgärder för beredandet av bostäder för befälet genom statens försorg. Behov av ett dylikt ingripande har uppkommit först i och med att förläggningen till Fårösund fastställts.

Det ingripande från statens sida, som föreslagits i den framlagda propositionen med dess hemställan om ett anslag av 290,000 kronor, måste emellertid anses otillräckligt för ett tillgodoseende av behovet av tjänstebostäder vid den till Fårösund förlagda kustartillerikåren. Den i frågan närmast och främst ansvarige av de militära myndigheterna, nämligen chefen för marinen, anför i sitt i ärendet avgivna, här bifogade utlåtande, att »*bostadsfrågan för kustartillerikårens befälspersonal befinner sig i ett ytterst svårt läge*» och att »*utan direkt ingripande från statens sida genom byggande av tjänstebostäder, synes en lycklig lösning ej kunna utfinnas*». Chefen för marinen beräknar det medelsbehov, som erfordras för ett tillfredsställande ordnande av tjänstebostadsbehovet i Fårösund, till 913,000 kronor.

På grund av den obetydliga tillgången på bostäder i den allmänna hyresmarknaden i Fårösund och det mindre sannolika i att någon bebyggelse på privat väg i erforderlig omfattning och inom den korta tid, vilken här föreligger, kan komma till stånd, synes det böra tagas under övervägande, huruvida icke statliga åtgärder av en något större omfattning än den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna borde vidtagas för tryggandet av bostadsbehovet för den militära befälspersonalen i Fårösund. Det torde få anses vara av väsentlig betydelse, bekräftad av vunnit erfarenhet, att ett under nyuppsättning varande truppförband från sin första början erhåller den fasthet i organisationen och det underlättande av sina under nydaningen omfattande arbetsuppgifter, som kan vinnas just genom en ändamålsenligt ordnad förläggning av personalen vid förbandet. Den regeln gäller givetvis ej blott för manskapet, för vilket det i förevarande fall kommer att vara väl sört genom förläggningen i de under uppförande varande kasernerna, utan i minst lika hög grad för all den befälspersonal, vilken under en lång följd av år kommer att vara förlagd till Fårösund.

I tidigare förekommande fall hava också statsmakterna behjärtat de svårigheter i liknande hänseende, som varit till finnandes. Förhållandena i det

nu föreliggande fallet synes knappast kunna motivera en annan principiell inställning. Fårösund saknar bevisligen bebyggelse i den omfattning, som erfordras för att tillgodose bostadsbehovet för större delen av befälspersonalen vid kustartillerikåren. De förväntningar på initiativ till ökad byggnadsverksamhet från privat håll, för vilket särskilt marinförvaltningen gjort sig till tolk i avgivet utlåtande i ärendet, synes vara alltför löst grundade för att kunna tillmätas avgörande betydelse. De initiativ från privat håll, som tagits enligt ämbetsverkets utlåtande, synes snarare kunna anföras såsom bevis för att den förevarande bostadsfrågan icke går att lösa på det privata initiativets väg. Hittills har detta initiativ inskränkts till ett misslyckat försök till privat byggnadsverksamhet från en byggmästares sida samt till inköp för enskild persons räkning av några byggnadstomter, på vilka köparen säger sig ämna uppföra bostadshus utan att närmare beröra, huruvida dessa komma att vara tillgängliga för uthyrning eller avsedda att förvärvas genom köp i vanlig ordning. Det torde icke vara möjligt att under anförda förhållanden anse bostadsfrågan för befälspersonalen i Fårösund såsom löst. Förhållandena styrka tvärtom den av chefen för marinen uttalade meningen, att *bostadsfrågan för kårens befälspersonal ej kan lösas utan ingripande från statens sida.*

Emellertid stiga kostnaderna för bostadsfrågans ordnande i full omfattning, alltså för kårens befälspersonal i dess helhet, till avsevärt belopp. Det synes heller icke uteslutet att genom ett lämpligt avpassande av bostadsfrågan efter de föreliggande förhållandena nedbringa kostnaderna. Detta synes vara möjligt genom att begränsa tjänstebostadsbebyggelsen till att omfatta endast all den befälspersonal, som beräknas ingå i den förut omnämnda *första etappen.*

För den i *andra etappen* ingående befälspersonalen, vilken kommer att förflyttas till Fårösund någon gång under tiden oktober 1938—oktober 1941 och som utgöres av 6 officerare, 9 underofficerare och 3 gifta underbefäl, synes ett försök först böra göras att ordna bostadsfrågan på den väg, propositionen anvisat, nämligen genom anlita det av den fria hyresmarknaden på orten. Skulle detta icke visa sig vara möjligt, torde frågan om uppförandet av tjänstebostäder genom statens försorg även för denna personal kunna och böra upptagas till omprövning vid en senare tidpunkt.

Chefen för marinen beräknar kostnaderna för tjänstebostäders uppförande i Fårösund för den i första etappen ingående personalen till 668,000 kronor. Om från detta belopp drages den nu av Kungl. Maj:t äskade summan till uppförande av tjänstebostäder för en del av denna personal, återstår ett belopp av 378,000 kronor för uppförande av tjänstebostäder för den i första etappen ingående återstående personalen, utgörande 9 officerare, 17 underofficerare och 15 gifta underbefäl. Möjligheter synes böra finnas att inom ramen av förenämnda belopp, 378,000 kronor, tillgodose ett skäligen bostadsbehov i Fårösund för nämnda personal och därmed också något så

när tillfredsställande lösa det mest trängande bostadsbehov, som föreligger i det ögonblick, då kåren skall uppsättas och börja sin verksamhet.

Det må i samband härmed också framhållas, att den utgift, som skulle komma att betingas av ett bifall till denna hemställan, är en kapitalinvestering och att det i byggnaderna nedlagda kapitalet kommer att förräntas genom inflytande hyror.

På grund av det sålunda anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte höja i Kungl. Maj:ts proposition nr 125 äskat reservationsanslag för anordnande av tjänstebostäder vid Gotlands kustartillerikår i Fårösund från 290,000 kronor till 668,000 kronor.

Stockholm den 2 mars 1938.

R. Lundqvist.

Gust. Svedman.

John Bergvall.

Bj. Holmgren.

Th. Gardell.

T. G. v. Seth.

K. F. Söderdahl.

G. Arnemark.

Till Konungen.

Genom nådigt brev den 9. oktober 1936 har Eders Kungl. Maj:t anvisat vissa medel för förberedande av Gotlands kustartillerikårs förläggning till Fårösund. I samband med denna förläggning, som i det följande förutsättes skola ske den 1. oktober 1938, uppstår emellertid frågan om bostäder för befälspersonal m. fl.

Försvarskommissionen synes på sin tid hava utgått från att befälsbostäder icke skulle behöva uppföras genom statens försorg. Samma åsikt har marinförvaltningen givit uttryck åt i sitt underdåniga utlåtande den 31. december 1935 över kommissionens betänkande, i det att ämbetsverket räknade med, att befälspersonalen skulle få möjlighet att förhyra privata bostäder i orten. I försvarsbeslutet 1936 finnas ej heller några medel beräknade för statligt bostadsbygge i Fårösund. I underdånig skrivelse den 15. december 1936 har marinförvaltningen ånyo framfört sin åsikt att bostadsfrågan kunde ändamålsenligt lösas på den antagna grundvalen av civilt initiativ ifråga om byggande av hyreshus, dock vad beträffar officersbostäder under förutsättning av vissa garantier från statens sida.

Så vitt numera är känt, blir emellertid tillgången på lediga bostäder den 1. oktober 1938 icke tillräcklig för behovet. I stället kan stor brist väntas uppstå. Detta förhållande belyses av följande.

Den slutliga staten för befäl och likställda kan angivas sålunda.

Kategori	Gotlands kustart. försvar		Gotlands kustart. kår			S:a	S:a sum.
	Stab	Tyg-för-valtn.	Stab	Utbild-ning m. m.	Yrkes-pers.		
<i>Officerare och vederlikar.</i>							
Regoff.	1	—	(1)	1	—	2	
Kaptener	1	1	1	4	—	7	
Marinintoff.	(1)	—	1	—	—	1	
Suboff.	—	—	—	12	—	12	
Marinläkare	(1)	—	1	—	—	1	
Pens. off.	—	1	—	—	—	1	24
<i>Underofficerare.</i>							
Förrådsförv.	—	1	1	—	—	2	
Övriga uoff.	1	4	6	17	—	28	
Pens. uoff.	—	1	2	—	—	3	33
<i>Underbefäl.</i>							
Flaggkorpraler	—	—	—	13	2	15	
Korpraler	—	—	—	58	11	69	84

Ann. Härtill torde komma personal på övergångsstat och i reserven med tjänstgöringsskyldighet vid kåren.

Verkställes uppsättningen i etappen med början den 1. oktober 1938, och beräknas antalet behövliga rum med utgångspunkt därifrån samt bedömes slutligen antalet gifta beställningshavare med ledning av nuvarande proportion mellan gifta och ogifta vid kustartilleriet, kan, på grundval i övrigt för officerare och underofficerare av nådiga brevet den 25. januari 1935 angående ändrad bostadsstandard för marinens personal — dock ökat med ett rum för chef och läkare — följande behovstabell uppställas.

Personal	I. etappen intill 1/10 1938									II etappen 1/10 1938— 1/10 1941					
	An- tal	Behov av antal rum								An- tal	Behov antal rum				
		7	6	5	4	3	2	1	S:a		4	3	2	1	S:a
<i>Officerare och vederlikar.</i>															
<i>Chef</i>	1	1	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—
<i>Major</i>	1	—	—	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—
<i>Kaptener</i>	6	—	—	—	6	—	—	—	24	1	1	—	—	—	4
<i>Marinintoff.</i>	1	—	—	—	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
<i>Marinläkare</i>	1	—	1	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—
<i>Suboff., gifta</i>	3	—	—	—	—	3	—	—	9	2	—	2	—	—	6
» <i>ogifta</i>	5	—	—	—	—	—	5	—	5	2	—	—	—	2	2
<i>Pens. off.</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	4
	18								60	6					16
<i>Underofficerare.</i>															
<i>Förrådsförv.</i>	2	—	—	—	—	2	—	—	6	—	—	—	—	—	—
<i>Flagguoff.</i>	9	—	—	—	—	1)4	—	—	12	2	—	2	—	—	6
<i>Övriga uoff., gifta</i>	11	—	—	—	—	—	11	—	22	2	—	—	2	—	4
» » <i>ogifta</i>	2	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	2	2
<i>Pens. uoff.</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	9
	24								42	9					21
<i>Underbefäl.</i>															
<i>Flaggkorpraler, gifta</i>	8	—	—	—	—	—	8	—	16	2	—	—	2	—	4
<i>Korpraler, gifta</i>	7	—	—	—	—	—	—	7	7	1	—	—	—	1	1
	15								23	3					5

1) 5 st. erhålla bostad inom kasernområdet.

För tillfälligt beordrade officerare och underofficerare bör beräknas ett behov av i I. etappen $5 + 4 = 9$ rum och i II. etappen $4 + 4 = 8$ rum. Dessutom erfordras ett antal rum i I. etappen — förslagsvis 8 st. — för vid kåren anställd civil personal, som ej beredes bostad inom kasernområdet.

Man kommer sålunda till att den 1. oktober 1938 erfordras 142 rum och vid tidpunkt därefter intill den 1. oktober 1941 ytterligare 50 rum.

Enligt inhämtad uppgift har länsstyrelsen i Gotlands län under den tid byggnadsförbud i avvaktan på uppförande av stadsplan varit gällande för Färösunds samhälle, d. v. s. från den 18. februari innevarande år, beviljat byggnadslov för bl. a. fem boningshus, innehållande sammanlagt 28 rum.

Förutom nämnda 28 rum, som beräknas vara befintliga den 1 oktober 1938, torde man kunna räkna med 14 st. redan före byggnadsförbudet befintliga rum, av vilka dock 10 st. ej äro lämpade som bostäder för befäl eller underbefäl. Förutsättes samtliga här nämnda rum lediga den 1 oktober 1938, skulle alltså bostadsbeståndet å hyresmarknaden vid tiden för kårens uppsättande vara 42 rum. Huruvida dessa samtliga få disponeras för militär räkning är dock tvivelaktigt, enär dels ett antal av dem redan äro uthyrda eller undantagna för ägarens räkning, dels de civila anspråken på bostäder givetvis måste väntas stiga i och med samhällets utveckling genom kårens tillblivelse. Tagas emellertid samtliga 42 rum med i räkningen, framgår det vid en jämförelse med behovstabellen, att redan vid I. etappen en brist av 100 rum kan väntas uppstå.

Den möjligheten är emellertid ej utesluten, att genom ytterligare bebyggelse rumsbristen kan nedgå något. Lägenheternas storlek torde dock hållas vid 3 rum eller mindre.

Såsom av ovanstående framgår, befinner sig bostadsfrågan för kårens befälspersonal m. fl. i ett ytterst svårt läge. Utan direkt ingripande från statens sida torde en lycklig lösning ej kunna utfinnas. Med hänsyn till att kårens snara uppsättande är ett försvarsintresse av första ordningen och enär vid kårens uppsättande dess befälspersonal bör beredas bostad å förläggningssorten, synes ett uppförande av tjänstebostäder ej kunna undvikas.

Den frågan uppställer sig emellertid då, i vilken utsträckning bostäder böra byggas av staten. Hittills hava i motsvarande fall endast bostäder för officerare (vederlikar) och underofficerare (vederlikar) uppförts, men har det medgivits, att jämväl gift underbefäl får förhyra överblivna tjänstebostäder. I anseende till den obetydliga hyresmarknaden i Fårösund med till följd av ökad efterfrågan sannolikt framdeles stegrade hyror, bör tagas under övervägande, huruvida icke i detta särskilda fall tjänstebostäder jämväl för gift underbefäl borde uppföras.

Med utgångspunkt från ovanstående behovstabell och med ledning av vissa överslagsberäkningar avseende byggnadsverksamhet för militärt bostadsbygge i Fårösund, skulle byggnadskostnaderna kunna uppskattas till

för I. etappen	668.000	kronor,
» II. »	245.000	»

eller tillsammans 913.000 kronor.

Byggas bostäder endast till officerare (vederlikar) och underofficerare, bliva kostnaderna uppskattningsvis för I. etappen 564.500 kronor och för II. etappen 222.500 kronor eller tillsammans 787.000 kronor.

Om likväl statsfinansiella skäl skulle ställa sig hindrande för statlig tjänstebostadsproduktion i ovan beräknad omfattning, finns ingen annan utväg än att i högre grad lita till det enligt ovan skäligen osäkra privata initiativet å byggnadsmarknaden. Denna skulle då förutsättas åtminstone successivt komma att täcka viss del av bostadsbehovet, under det att detta i övrigt skulle tillgodoses genom statens försorg. Härvid måste likväl tagas med i beräkningen, att den för både personalen och tjänsten olägliga situationen inträffar, att kanske lång tid framåt viss personal kan bli nödsakad att tills vidare bosätta sig utom förläggningssorten, t. ex. i Visby, i vilket fall kronan givetvis måste vidkännas vissa kostnader för kommunikationer m. m. Ej ens om man accepterar sådana olägenheter, faller det

sig lätt att draga en rättvis och lämplig gräns för omfattningen av det statliga bostadsbyggandet för att den totala bostadstillgången i Fårösund inom en rimlig tid skall kunna motsvara behovet.

Marinförvaltningen har, enligt vad ovan anförts, hos Eders Kungl. Maj:t anmält, att privat byggnadsverksamhet, i vad den avser framställande av officerslägenheter, d. v. s. större lägenheter, vore att förvänta endast under förutsättning av vissa garantier, vilket lär innebära byggnadslån e. d. Detta bedömande torde vara välgrundat. Så mycket mindre torde sannolikheten vara för att bostäder med de största rumsantalen komma till stånd genom privat initiativ. Förutsättes emellertid, att en ökad byggnadsverksamhet skulle kunna tillgodose behovet av lägenheter om t. ex. 3 rum eller därunder inom en viss ej alltför avlägsen tidsperiod, vilket i och för sig får anses tvivelaktigt, skulle byggnadskostnaderna per etapp kunna uppskattas till 253.000 resp. 44.000 kronor eller tillsammans 297.000 kronor. Det må emellertid framhållas, att ett lösande av bostadsfrågan efter en sådan linje innebure, att de ekonomiskt mindre bärkraftiga personalkategorierna skulle hänvisas till den allmänna hyresmarknaden med dess, såsom tidigare framhållits, säkerligen höga bostadspriser, en omständighet, som redan den avgjort pekar på ett större byggnadsprogram. Därtill kommer, att det med hänsyn till tjänstens krav måste säkerställas, att erforderlig personal av *alla* kategorier finnes å förläggningsorten tillgänglig, och garantier härför kunna ej erhållas utan att åtgärder vidtagas för bostadsanskaffning för samtliga personalkategorier.

Med anledning av vad jag sålunda anför, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå 1938 års riksdag att anvisa erforderliga medel för uppförande av tjänstebostäder i anslutning till Gotlands kustartillerikårs förläggande till Fårösund.

Stockholm den 14. december 1937.

Underdånigst
Ch. de Champs

/ T. W.